

ÁTJÁJUOKSASÁBME

Filmma: <https://vimeo.com/729642310>

Diehtobielle oahpponævo birra: <https://www.e-skuvla.no/yj/product/demokrati/>

Gå la tiemájn barggam, de dán la

- diedojt oadtjum fágajgasskasasj tiemán birra álmmukvarresvuohta ja iellemin bierggit
- máhtov ávdedam dan birra mij ja guhti identitiehttaj vájkkut, iesjdábdduj, jasskisvuohtaj ja juogosguoskavasjvuohtaj
- diedov oadtjum gáktu histávrrálasj trávmá, degu kolonisierim, dárojduhttem ja jáhtelis sebrudakrievddadusá dahki tjiengjalis luottajt ja trávmájt, ma máhtti mannat árbben buolvas buolvvaj

- dádjadusáv oadtjum gáktu ulmutjij identitiehhta ja tjadnasibme nuppijda ávddán, ja gáktu sij doajmmi aktan iehtjádij
- máhtov oadtjum perspektijvaj, moattebelakvuoda ja sebrudakkritihkalasj ájadallama birra kultuvrradádjadusá ávddánahttema baktu, ja máhttet dádjadit manen ulmutja ietjáláhkáj válljiji gá davva majt lidjin sihtat dahkat
- dádjadam mij identitiehttaj ja iesjdábdduj vájkkut, ja dán la oadtjum máhttelisvuodav guoradallat bájkálasj sebrudagáv gánná dán áro, ja rijkavijddásasj ja væráltvijddásasj dilijt ja hásstalusájt
- sebrudakkritihkalasj ájadallamav ávdedam, digitála árvustallamfámojt, guoradallamav ja etalasj diedulasjvuoda máhtudagáv ja dán la dádjadam iehtjádijn la ietjá árvvovuodo ja vuojnnemsadje gá dujna
- reflektierim jut nanos, guoddelis tjoavddusa aj várajda válldi árvojt duola degu avtaárvulasjvuodav ja moattebelakvuodav
- barggam tjiengnodimbargujn

Ávddála filma gæhttjama:

Dágástalá dáj reflektieringatjálvisáj nuppijn oahppijn jali álles klásson:

1. Majt diedá *sjiervve* ja *sjiervveidentitiehhta*-moallánagáj birra?
2. Gáktu lulu tjielggit mij átjájuoksaulmusj (queera ulmusj) la?
3. Gáktu máhttep ienep nármaaj birra oahppat, ma li tjanádum sjiervve- ja seksualitiehhta moattebelakvuohtaj?
4. Gáktu skávllá máhtta oahppijt ja nuoraj doajmmammáhtudagáv sæbrrat ávdedittjat?

Filma maŋŋela:

Dágástalá dáj reflektieringatjálvisáj nuppijn oahppiin jali álles klásson:

1. Man birra le filmma ?
2. Gáktu Elisabet Skubberud tjielggi mij ádjájuoksaulumusj (queera ulmusj) la?
3. Majt filman subtsasti dan birra, gáktu ulmusj identifisieri ietjas átjájjuoksaulumutjin ja sáme átjájjuoksaulumutjin?
4. Gáktu sieradi átjájjuoksaulumutjiit heterofiija ulmutjiis ja CIS-ulmutjiis?
5. Majt filman subtsasti nuoraj birra, gudi ájttsi sij li átjájjuoksaulumutja?
6. Gáktu máhttep ietjama sebrudagán dahkat, vaj nuorajda luluj álkkep subtsastit sij li átjájjuoksaulumutja? Makkir konkrehta rádiit Elisabeth Skubberud vaddá?
7. Manen la mávsulasj ásadittjat Sábme Pridev adjáj unnep bájkijn?
8. Gáktu máhtta transulmutjiij ja bifijlaj dille árrot ájnnsat hásttaliddje?
9. Makkir ájadusá li dujna muhtem seksualalasj identitiehtaj birra, man birra Elisabeth Skubberud hoallá filman?
10. Gáktu máhtá skávlláráddnan jali ráddnan viehkedit ietjat skávlláráddnav jali ráddnav, gænna le gássjelis dille?

Reflektierim-/dágástallamtiemá ja tjiengnodimbargo/fáhkaartihkkala oajvvadusá:

1. Guoradalá dáj moallánagájt filma vuodon: *sjiervve, sjiervveidentitiehtta, átjájjuoksaulumusj, seksualitiehtta, iellemdille, moattebelakvuohta, álggobælláj sjaddam*
2. *“Mån lav átjájjuoksasábme, valla iv bruvkku dav subtsastit ulmutjiida. Báhko le ájbas buorre. Mån lav átjájjuoksasábme, valla iv bruvkku dav subtsastit ulmutjiida. Jus sihti jur dav diehtet muv birra, de subtsastav mån lav.”*

Gå Ole Henrik Lifjell rahpasit substsastij sán la homofijlla, de dábdáj hættuj sáme identitiehtav guodet. Lågá vuollebiele sválldasin artihkkalav suv birra, ja árvvalatta suv vuojnov.

https://www.nrk.no/sapmi/samisk-og-homofil-_-ole-henrik-folte-han-matte-legge-vekk-det-samiske-da-han-kom-ut-1.16084739

3. Diagnávsá F64.0, F64.2 ja F64.8

Lågá gáktu diagnávsájt F64.0, F64.2 ja F64.8 merustalli Mánáj-, nuoraj- ja familljadirektoráhta (Bufdir) [Lhbtiq-báhkolistan](#). Danna merustalli diagnávsájt, ma seksualalasj identitiehtajt ávddán bukti hiemssen. Direktoráhta báhkolistan nammaduvvá, gájka ælla avta mielan dan hárráj transseksualissma ja ietjá sjiervveidentitiehtaj hiemse galggi aneduvvat psyhkalasj diagnávssán.

<https://ny.bufdir.no/likestilling/lhbtiq-ordlista/>

Lågá diagnávsájt ja tjielggidusájt, ja guoradalá avtav dáj guovte gatjálvisájs:

- a) Transseksualissma lij ávddála medisijnalasj diagnávssá, mij dilev gávát gánná ulmusj adná ietjastis ietjá sjiervveidentitiehtav gå dav mij suv sjiervven la mierkkidum gå riegádij. Riegádimsjiervve registrieriduvvá álgop sjiervveorgánaj vuodon. Værálda varresvuodaorganisasjávnná (WHO) dábdástij 2018 transulmutja ælla psyhkalattjat skihpasa ja sjiervve le mássjket.

b) *Vássteda*

le gus dát dávdá

jali le gus dássju muv

luonndo

Ánne Márja Guttorm Graven

Girjjetjálle Ánne Márja Guttorm Graven dán divtan reflektieri muhtem iesjvuoda birra, ja sán ussjol jus dát la skihpudahka jali jus dát la suv luonndo. Man birra le dikta, duv mielas, jali man birra dikta máhtta árrat?

4. Sáme sebrudagá rievddi. Ájggeguovddelis gatjálvis sáme sebrudagájn la gáktu dárojduhttem la vájkkudam mijá sebrudahkaj dássádusá gáktuj. Ávddála gá ij la árrum sadje moattebelakvuohtaj ja dádjadussaj jut lip álgoálmuga, dássádusperspektijvan. Dálla válljiji ienep sáme rahpasit subtsastit seksualalassj sájo birra. Lågå dássádusá birra Sámediggediedádusán dássádusá birra.

https://sametinget.no/_f/p1/i52468d23-1546-4ac2-804a-5d3f2ef56bb2/sabme-jallu-norsk.pdf

- a) Man láhkáj diedádus sæbrrá demokratisieritjit sáme sebrudagájt?
- b) Reflektieri makkir rievddadusá li dáhpáduvvan dan maŋŋela gá vuostasj dássádustjielgadás giehtadaláduváj Sámedikke állestjåhkanimen 2004?

5. Videoessaya - *Mån átjajuoksaumulmutjin*

Dagá videoessayav tiemá birra “mån átjajuoksaumulmutjin”. Subtsasta, reflektieri ja ávddån buvte fáktádiedojt. Dagá essayav oanegasj filmman, gånna tjabu subtsasta ja juogá diedojt, ja reflektieri tiemá birra. Dån hæhttu vuosedit dujna le máhtto tiemá birra. Dån máhtá válljit árggabæjválasj, morálasj, filosofalasj, ásskolasj jali diedalasj lahkanimvuogev tiebmáj.

Máhtá ietjat gávájt adnet, filmmabiehkijt luojkkat, redigierit, báddit subtsastiddje jienav ja jienajt viedtjat ja efektajt internehtas nannitjit ietjat vuojojt ja argumentajt.

Ávddámærkka makkirin videoessaya máhtá árrat:

https://www.youtube.com/watch?v=tI_TeolGwCU

Oajvvadásá subtsasa tiebmágtjálvisájda:

- subtsastit seksualalasj sájo birra familljaj ja rádnajda gånna dij árrabihtit
- máhtti gus átjajuoksaumulmutja gærrásav gávnnat dijá bájken?
- gáktu le dijá bájken gå ieddne jali áhtje le átjajuoksaumulmutjij?
- lájtto bágoj ja moallánagáj adnem átjajuoksaumulmutjij birra skávlán, guovdásbjáken, fuolkij lunna
- ásskuj ja kultuvrraj guoskavasj hássalusá átjajuoksaumulmutjij aktijvuodan dijá bájken
- átjajuoksaumulmutjij nuppástibme skávlán jali barggoiellemin
- Majt duv sijdabájke ulmutja miejnniji, gå sij gæhttji Pridev ja pride-slávga adnemav?